

De bibliotheek als creatieve makerplaats

In 2017 startte de KB samen met partners een onderzoeksproject naar makerplaatsen in openbare bibliotheken. Na drie jaar is het een goed moment om de balans op te maken: zijn makerplaatsen een trend van voorbijgaande aard, of hebben ze inmiddels een stevige plek in het bibliotheekfirmament ingenomen?

TEKST: MARIANNE HERMANS, ADVISEUR ONDERZOEK EN KENNISDELING, KB
FOTO: DE BIBLIOTHEEK VEENENDAAL

Makerplaatsen staan al een poos in de belangstelling van bibliotheken (Van der Meer, 2016; Hermans, 2018). In 2018 deed de KB voor het eerst een inventariserend onderzoek naar makerplaatsen. Van de 102 bibliotheken die aan het onderzoek deelnamen, hadden er toen 42 een eigen makerplaats. Eind 2020 is via de Bibliotheekmonitor opnieuw een peiling gehouden onder alle openbare bibliotheken.

Ontwikkeling makerplaatsen

Het beeld is ten opzichte van drie jaar geleden weinig veranderd: 44 van de 102 bibliotheken die aan het onderzoek meededen, hebben een of meer makerplaatsen binnen de muren van de eigen bibliotheek. Er lijkt dus niet echt een toename in het aantal makerplaatsen, maar schijn bedriegt. Het aantal stijgt nog steeds: 31% van de makerplaatsen is geopend in 2020, 26% in 2018 en 22% eerder dan 2018. Uiteraard zijn veel plannen voor opening van een makerplaats in 2020 niet doorggegaan, en veel fysieke activiteiten zijn opgeschort of online aangeboden.

Activiteiten en bezoekers

Hoewel niet alle bibliotheken een speciale ruimte of makerplaats hebben, bieden de meeste bibliotheken wel allerlei maak-activiteiten aan, zij het nu noodgedwongen online. Het populairst zijn programmeren, robotica, 3D, creatief schrijven en videobewerking. De aangeboden activiteiten zijn nu vooral gericht op de basisschooljeugd. Jeugd en primair onderwijs zijn vooralsnog de belangrijkste gebruikers van de makerplaats. De bibliotheken willen graag meer doen voor jongeren uit het voortgezet onderwijs, en ze willen ook meer bereik onder volwassenen en senioren.

Samenwerking

Samenwerking vanuit de makerplaats is er vooral met het basisonderwijs (36%). Daarnaast werken bibliotheken op dit gebied samen met het voortgezet onderwijs (32%), lokale professionals

(32%) en in mindere mate ook het bedrijfsleven (23%). De bibliotheek is doorgaans de coördinerende en faciliterende partij; partners dragen doorgaans bij aan de begeleiding van activiteiten.

Knelpunten

Qua successen en knelpunten is er weinig veranderd. De grootste uitdagingen zijn het vinden van goed geschoold personeel, met de juiste expertise, en het bereiken van andere doelgroepen dan alleen de jeugd tot pakweg 12 jaar. Bibliotheken werken veelal met een mix van personeel in vaste dienst, vrijwilligers en zzp'ers. Vooral het vinden van mensen met specifieke kennis is een uitdaging. Het merendeel van de bibliotheken met een makerplaats zorgt dat het eigen personeel bijscholing krijgt.

Successen

Als successen noemen de bibliotheken onder meer de samenwerking met partners, het creëren van draagvlak binnen de eigen organisatie en het rondkrijgen van de financiering. Financiering gebeurt voornamelijk uit eigen middelen, aangevuld met projectsubsidies en bijdragen van deelnemers. Als financieringsbronnen worden genoemd: de bibliotheek (80%); projectsubsidies van gemeente, provincie, landelijk (46%); eigen bijdrage van de deelnemers (42%); samenwerkingspartners (23%); projectsubsidies van de sector, zoals KB, POI, SPN etc. (17%); stimuleringsfondsen (16%); bijdrage van organisaties aan activiteiten (14%) en anders (7%).

Openingstijden

De meeste bibliotheken kiezen ervoor om hun makerplaats alleen te openen als er specifieke activiteiten zijn georganiseerd. Ongeveer een derde van de bibliotheken hanteert vaste openingsuren en bij een kwart is de makerplaats ook op afspraak te gebruiken. Een enkeling kiest voor vrije inloop.

Profiel

65% van de makerplaatsen is een fablab of digilab, met activiteiten zoals coderen, robotica en 3D activiteiten. Daarmee zijn bibliotheken vooral succesvol bij de jeugd uit het basisonderwijs. Niettemin geven bibliotheken aan dat ze graag hun werkterrein zouden verbreden naar meer verschillende activiteiten voor meerdere doelgroepen. Vooralsnog lijken makerplaatsen vooral in de hoek van digitale geletterdheid voor de jeugd te vallen. Dat is op zich goed, de activiteiten dragen ook bij aan 21e-eeuwse vaardigheden die behalve technische skills ook gaan over creativiteit, samenwerking en kritisch denken. Toch is het opvallend hoe weinig bibliotheken buiten dat gebaande pad lijken te gaan. Hebben ze moeite met de verantwoording of legitimatie van een

creatieve makerplaats die iets anders omvat dan een werkplaats voor digitale vaardigheden, is er sprake van koudwatervrees, of heeft inbedding en doorontwikkeling van de makerplaats gewoon geen prioriteit in de agenda van bibliotheken?

MAKERLAB

Met het project MAKERLAB willen we daar wat aan veranderen. Met financiële steun van Stichting Pica gaan we binnen MAKERLAB werken aan vernieuwing van het concept makerplaats: in ruimtelijke zin, in programmerende zin en qua inbedding in de lokale context. Op vier plaatsen in het land worden proeftuinmakerplaatsen ingericht waarin wordt geëxperimenteerd met verschillende inrichting, activiteiten en bereik van doelgroepen. Het project is een samenwerking van TU Delft, Hogeschool Rotterdam, FERS, Bibliotheek Hoeksche Waard, Bibliotheek Hengelo, Bibliotheek Rivierenland en Bibliotheek Gorredijk.

Proeftuin voor vernieuwing

MAKERLAB is een proeftuin voor vernieuwing rondom makerplaatsen in bibliotheken. Binnen het tweejarige project wordt ontwerpend onderzoek gedaan naar de programmering en inrichting van makerplaatsen in hun specifieke lokale context en worden nieuwe methodes ontwikkeld voor het monitoren van de impact van makerplaatsen. De ontwikkelde aanpak zal worden opgenomen in visietrajecten en landelijke instrumentaria die voor de hele sector beschikbaar zijn. Het project loopt tot 31 december 2022.

Samenwerking en netwerk

In MAKERLAB staan experiment, samenwerking, netwerkvorming en kennisdeling centraal. Bovendien is monitoring van de impact een belangrijk element, waarvoor nieuwe instrumenten ontwikkeld zullen worden. Er wordt een *peer group* gevormd met voorlopers uit de sector die fungeren als kritische vrienden. De opgedane kennis wordt op verschillende momenten gedeeld met het bibliotheekveld en met experts uit andere sectoren, zodat iedereen van dit project profiteert.

Bronnen

Bibliotheekinzicht: Makerplaatsen in de bibliotheek.

<https://tinyurl.com/h44fxsue>.

Bieb-a-palooza (2021): De Maker Mindset: <https://tinyurl.com/1v5c1gy5>.

Bieb-a-palooza (2018): Makerplaatsen en design thinking:

<https://tinyurl.com/yftb7qad>.

Hermans, M. (2018). Makerplaatsen in Nederlandse bibliotheken.

Bibliotheekblad, 10-2018, p. 34-35. Te downloaden via

<https://tinyurl.com/1j65v90t>.

KB (2018). Makerplaatsen in openbare bibliotheken. Den Haag:

KB. Te downloaden via <https://tinyurl.com/10zzy88o>.

KB (2021). De bibliotheek als creatieve makerplaats. Den Haag:

KB., te verschijnen.

Meer, T. van der (2016). Steeds meer makersplaatsen in openbare

bibliotheken. *IP | Vakblad voor informatieprofessionals*, 2016-7,

p. 7-9. Te downloaden via <https://tinyurl.com/2xtsszf8>.

In het 'Fablab' van de Bibliotheek Veenendaal worden veel 'makersactiviteiten' ontplooid. Zo waren er onder andere workshops waarin jongeren meer over natuurkundige wetten leerden. Ook konden deelnemers recentelijk een 'bibberspiraal' maken en een ontwerp voor een bijzonder Valentijnscadeau laten graven met een lasersnijder.